

NORÐURLENDSKA BARNAVIÐTØKAN

Vit, börnini, sum eru við í Norðurlenska barnasamtakinum tann 16. januar 2020 í Keypmannahavn, skriva undir hesa viðtøku.

Lina Rasmussen

M. Inck
Elias Hartikainen
Miisa
Lovisa Røn
Lina
Olea Torstein sen
Isabelle Slotte
Edward R. Lund
Ulthildur T. J.
Eli Máret H. K. Graup
Elvira
Froge Gudleða Boki
Gudrin Dalsgard Björk
Julia S. Samuelsen
Hjördis Freyja
Brima Solstein
Sylvester Hummer
Lina
Silja Leos
Tiva
Lauri Pajunkangas
Sofia Hedinsdóttir
Gytha Neystaba
Bella Winther Jakupsdóttir
Amalie Brün
Julia Strand
Hjördis Freyja
Brima Solstein
Sylvester Hummer
Vilde J. O. Karvelta
Matus Zudonj
Kasper Karud
Salma Kukkola
Mikkeli bundgaard
Emma Arvedlund Jacobsen
Sarah Berg Pedersen
Johanna Helga
Rakul F. Rúnadóttir
Johan Mortensen
Joline Söðergren
Oliver F. Fagerlund
Moalie Dreger
TINE WESTER THORSTAD
L.E.O.N.A.F. + Samuel

Í sambandi við 30 ára dagin fyri

Barnarættinda- sáttmálan hjá Sameindu Tjóðum

Keypmannahavn 16. Januar 2020.

Vit, børn og ung úr Danmark, Finlandi, Íslandi, Noregi og Svøríki umframt Føroyar, Grønlandi og Álandi vilja deila okkara viðmæli til, hvussu Norðurkæið kann gerast besta stað í heiminum at vera barn við norðurlenskar leiðarar bæði lokalt og millumtjóða.

Tað er av størsta týdningi, at vit kunnu vera vit sjálvi og verða virð sum teir persónarnir, vit eru, uttan at koma at uppliva mismun, happing ella fáa aðra niðrandi viðferð.

Vit eru virðismikil. Vit eru virðismikil fyrri alt, vit eru, fyrri tað vit eru móti øðrum, eins væl og fyrri alt, vit kunnu gerast í framtíðini. Vit fara skjótt at koma hagar, vaksan eru í dag og fara at velja ella stilla upp til val at tæna almenninginum. Vit eru framtíðin, men vit eru eisini børn og ung av nútíðini við okkara egnu rættindum.

Danmark, Finnland, Ísland, Noreg og Svøríki umframt Føroyar, Grønland og Áland hava øll samtykt Barnarættindasáttmálan og sostatt sum minsta mark komin ásamt um at virða viðtøkurnar í honum.

Grein 12 í Barnarættindasáttmálanum sigur, at børn hava rætt til frítt at bera fram síni sjónarmið í málum, sum viðvíkja teimum.

Okkara viðmæli her niðanfyrri fevna um tey óki, har vit brúka tað mesta av okkara tíð (okkara familju, okkara skúla, okkara frítíðarvirksemi og okkara nærumhvørvi). Viðmælini eru ætlað øllum teimum, sum taka avgerðir á hesum økjum, men vit heita eisini á tey innanlands og á norðurlenskum stigi gjøgnum Norðurlenska Ráðharraráðið at stuðla upp undir, at okkara viðmæli fara at virka.

Við hesum viðtøkum vilja vit tryggja, at okkara røddir verða hoyrdar.

Vit vilja tryggja, at all vit børn og ung í Norðurokinum eru varug við okkara rættindi.

VARHUGI UM BARNARÆTTINDI

Vit halda hetta hevur týdning, tí bara soleiðis kunnu vit skilja og eyðmerkja støður, har okkara rættindi verða brotin og virka fyrri, at tað hendir. Barnarættindi eru fyrri at styrkja og verja børnini. Við at vera ivandi um okkara rættindi, kunnu vit tryggja okkara egnu vælveru, lívsjóðsku, virðing fyrri rættindum hjá øðrum og menna forleikan at vera við til at taka avgerðir, sum ávirka okkara egna lív.

VIT MÆLA TIL AT:

- Vit læra um barnarættindi í undirvísing við okkara javnaldrum: børn skulu hava møguleika at undirvísja øðrum børnum um teirra rættindi, og okkara torvar positivar fyrirmyndir av ungum fólkum at tosa um barnarættindi. Vit børn kunnu skriva og taka okkara egna tilfar upp og fáa okkara røddir fram við at brúka appir, podcaster ella sosialar miðlar.

Vit vilja tryggja, at allar røddirnar hjá børnum og ungum í Norðurokinum verða hoyrdar, og at tey á meningsfullan hátt verða tikið við upp á ráð í øllum málum, sum viðvíkja teimum.

AT FÁA BØRN OG UNG VIRKIN

Vit halda hetta hava týdning, tí vit børn eru serfrøðingar, meðan vaksan og tey, sum taka avgerðir, vita ikki, hvussu tað er at vera barn í dag. Tá ið okkara røddir verða hoyrdar, fela vit, at vit eru fyrri at taka ávirkan á okkara egna mál og tað gevur okkum meginga at gera mun á okkara egna lív og á lívinum hjá øðrum børnum.

VIT MÆLA TIL AT:

- Vaksan altíð spyrja okkum, aðrenn avgerðir, sum viðvíkja okkum, verða tiknar. Spyrja tit okkum, geva vit tykkum besta grundarlagið at taka avgerðir á væl kannaðum grundarlagi. Hetta átti at verið gjørt eftir kanningar, sum kunnu geva ovnið við hagtølum og upplýsingum. Tit áttu eisini at

Vit vilja tryggja, at øll børn og øll ung í Norðurokinum gerast virðismikil partur av samfelagnum, so vit í felag kunnu basa ella forða mistrið og einsemi.

INKLUSJÓN OG AT VERÐA PARTUR AV NÆRUMHVØRVINUM

Vit halda hetta hevur týdning, tí tað at verða úthýstur frá nærumhvørvinum kann hava negativt langtíðarín á okkum. Inklusjón hinvegin gevur okkum kensluna av nærleika, vinalagi og kensluna av at hava týðning og at vera góðtíkin. At meta og fara við børnum, sum vóru tey ein týðningarmikil partur av samfelagnum fer eisini at styrkja okkara tilknýti og hug at gera samfelagnum og øðrum fólkum væl.

VIT MÆLA TIL AT:

- Kunningaráttok um grein 2 av Barnarættindasáttmálanum eiga at verða hildin fyrri at hjálpa okkum at skilja, at vit øll eru javn, og øll eiga at vera partur av samfelagnum.

Familjur

- Bæði vit – og vaksan – læra um rættindi hjá børnum og barnarættindasáttmálan hjá ST. Øll hava brúk fyrri at kenna munin á rættindum og fyrimunum.

- Foreldur hava ein serligan leiklut í at læra okkum um barnarættindi. Foreldur eiga at taka sær stundir at tosa við okkum um týðandi og trupul mál fyrri at koma fram til, hvat er í lagi, og hvat ikki er í lagi. Foreldur eiga at fáa kunleika um rættindi hjá børnum gjøgnum sosialar miðlar ella á skeiðum, sum lokalir politikarar ella fólk í nærumhvørvinum skipa fyrri.

Skúlar

- Rættindi hjá børnum og barnarættindasáttmálin er tikið við í øll stíg í skúlanum frá fyrsta flokki.
- Í skúlanum eigur undirvísing í rættindum hjá børnum at fara fram eftir skiftandi mæning og samráðum fyrri at tryggja, at vit børn eru við av heilum huga. Evisvikur, skeið ella mánaðarligrir fyrilestrar við ymiskum vinklingum kunnu brúkast í undirvísing, sum leggur serligan dent á rættindi hjá børnum. Skúlar eiga eisini at hava kunning um rættindi

tikið til eftirtektar hugskot, tilmæli, meiningar og umbønir, sum vit hava givið tykkum frammanundan.

- Vit hava brúk fyrri fleiri møguleikum at siga okkara meining. Vit hava eisini brúk fyrri at vita, hvussu vit kunnu gera so, og hví tað hevur týdning.

Familjur

- Í familjum verður tosað um vælveruna og rættindi hjá børnum, og tað er har børn hava høvi at bera sínar tankar fram, serliga í stórmálum um familjuna so sum hjúnaskilnað, flyting og líknandi. Familjur seta virkarn "familjulatur" av nakrar ferðir um vikuna.

Skúlar

- Næmingaráð eru kravd í øllum almennum skúlum, og tey tryggja, at vit børn verða tikið við upp á ráð. Neyðug tíð og figgarligrar umstøður skulu setast av til at geva lærarunum høvi at stuðla og ráða okkum í at skipa okkum og skipa fyrri næmingarráðsfundum, arbeiðsgöngdir skula gerast, so at flokslærarar og næmingaumboð tosa um skráanna á næstkomandi

Familjur

- Vaksan og foreldur ganga upp í menningina hjá sínum børnum. Familjur tosa við okkum um mál, so sum at hava vælveidnað vinabond, tað sum hendir online og avbjóðingar í skúlanum, um eitt barn fer seg diskriminerað, verður hapað ella kemir seg einsamalt. Tey lurta, fáa okkum at kenna okkum trygg at leggja uppí, um neyðugt er at gera tað. Foreldur kunnu eisini deila persónligrar upplivingar frá sínum egna lívi at vegleiða okkum.

Skúlar

- Í skúlanum eiga børn og lærarar at víkja práttíð um happingina og finna mátar at steðga henni.
- Har átti eisini at verið stórr uppmærksmi um sinnslig heilsuáttok at fyrirbygja sundurviðindum í samfelagnum. Uppmærksmið um sinnslig heilsuáttok átti at verið tikið við í lærtlanina, og tað átti at verið normaliserað og gjørt lættari hjá børnum at fingið hjálpi í málum, ið snúgva seg um sinnslig heilsuáttok.

- Í skúlanum hevur hvørt barn ein vaksan, sum tey kenna seg trygg við, at tosa við.

frammi á sjónligum stöðum í tí hopi, har tað tykist viðkomandi til dømis sum kunning um heilsu í matsalinum.

- Í øllum skipaðum dagtilhaldum og barnatiltøkum eiga rættindi hjá børnum at vera sjónlig og atkomilig.

Frítíðarvirksemi

- Bæði í skipaðum og óskipaðum frítíðarvirksemi eiga at verða bjóðað til, at børn hava ávirkan og eru virkin. Á hesum økjum fáa vit høvi at vísa á okkara tarv, læra um okkara rættindi og tosa um málið við okkara vinir, um hvussu tyðandi rættindi hjá børnum eru.

- Í ítrótti og øðrum frítíðarfelagsskapum fáa nevnd, venjarar og umsitarnar skeið í rættindum hjá børnum, so tey verða før fyrri at samskipa við okkum um málið og skapa karmar, ið virða rættindi hjá børnum í felagsskapinum.

- Rættindi hjá børnum skulu verða meiri sjónlig bæði í miðlum, listini og leikhúsum. Kunning um rættindi hjá børnum eiga at vera minni tekststung, men eisini minni barnslig.

- Venjingar, sjónvarpssendingar og YouTube lýsingar kunnu brúka kend ella ungdomsleiðarar, ið kunnu egja okkum børnum meiri til og tryggja okkara rætt at vera við, eisini til at taka avgerðir.

mandi næmingaráðs fundi við øllum børnunum, fyrri soleiðis at tryggja, at øll hugskotini, sum börnini koma við, verða tikið til viðgerðar.

- Arbeiðast skal fyrri at fáa forleikaskerð børn inn í skúlan. Arbeiðast skal fyrri at fáa børn við sálarligum avbjóðingum við í sosiala og samfelagsliga lívi gjøgnum munagóðar skipanir og útvega stuðul til tess frá klíniskum sálarfrøðingum.

- Politikarar vitja okkara skúlar og samkomur, har børn brúka sína tíð. Tá tey vitja, kunnu tey spyrja börnini, hvat teimum dámar og hava brúk fyrri. Ber ikki til hjá politikarum at vitja okkara skúlar, kunnu teir senda okkum spurnablað og biðja um okkara iskoyti upp á tann máttan í staðin.

Frítíðarvirksemi

- Øll vit børn hava forleikan at orða okkara egnu ynski og tankar og fela, at vit eisini kunnu takast við upp á ráð í frítíðarvirksemi. Regluligrir fundir við okkum kunnu skipast at vitja okkara skúlar – og niðurstøður frá fundinum eiga at verða kunnigjardar alment og deildar við nærumhvørvi, fyrri at vit skulu fela, at vit eru hoyrd.

- Okkara rættur til privatlívið eiga at verða virt, lærarar eiga at stuðla børnum, sum koma aftur í skúla eftir fráveru orsakad av persónligum málum og avbjóðingum í okkara lívi. Aðrenn tey koma aftur, eigur skúla lærarin at tosa við barnið fyrri at taka barnið við upp á ráð um, hvat skal deilast við floksfelagarar, og hvussu lærararin kann egja floksfelagnum at vera fittir og inkluderaði aftaná, at barnið er komið aftur.

- Tað er avgerandi fyrri okkum, at skúlahelsumsystrar eru tøkarn hvønn dag í viku í øllum skúlum, og at vit hava møguleikan at vitja skúlasálarfrøðingin ella sosialráðgevan á skúlanum, um tað er tað, vit hava hug til. Hesi fólk eiga at vera atkomilig, eisini hvat viðvíkri kostnaði av tí, at fleiri familjur hava ikki figgarligrar forleikarnar at hjálpa sínum børnum.

Frítíðarvirksemi

- Øll børn hava somu møguleikar til frítíðarvirksemi, sama hvørjari kommunu barnið býr í, ella hvussu figgarstøðan hjá familjunum er, ella hvørjari tey eru. Frítíðarvirksemi er ókeypis, og útreiðslur í sambandi við útgerð verða figgarðar við figgarligum stuðli ella líknandi skipan.

- Vit hava stundir at spæla og hugna okkum. Vit læra fyrri at kunna virka saman við nýggjum fólkum við ónum sinni,

Kommunur

- Kommunur kunnu skipa fyrri barnarættindastevnu, ella lýsingar kunnu verða gjordar, sum vekja uppmærksmi fyrri og kunna um øll rættindi hjá børnum. Hesi áttok kunnu verða skipað saman við okkum børnum. Áttokini kunnu vera á YouTube, í einum busskylki, á øðrum sjónligum stöðum ella við almennum tiltøkum ella námskeiðum.

- Rættindi hjá børnum eiga at verða tikið við og raðfest í lokalum og landspolitikki. Kommunurnar eiga at skipa spurnakanningar við okkum børnum á valstøðum til lokal val fyrri at hoyra okkara røddir um og vekja uppmærksmi um barnarættindi. Hetta eigur eisini at fara fram til lögtingsval.

- Øll vaksan, sum arbeiða við børnum í kommunalum ella landsþópi, í ráðunum undir landsstýrinum fáa miðvísu undirvísing í barnarættindum, so tey kunnu taka tey við í sítt dagliga virki.

Kommunur

- Ungdómsráð eru sett á stovn í øllum kommunum at tryggja, at vit upp á ein meningsfullan máta verða tikið við í øllum málum, sum viðkoma okkum og eru tikið við í tilgöngdini, har avgerðir verða tiknar. Tá ið okkurt skal broytast, grundleggjast ella endurskoðast í nærumhvørvinum, verða neyðugu ráðini tikið í kommununi at tryggja, at vit hava okkara sjónarmið verða fingin til vega. Umframt ungdómsráðini skal tryggjast, at vit børn kunnu vera við í politiskum felagsskapum og næminga- og studentaráðum á kommunalum stigi.

- Regluligrir fundir millum umboð fyrri børn og ung við tey, sum taka avgerðirnar, so sum lögmaður, landsstýrisfólk, borgarstjórnar, kommunalar nevndir, virki og onnur leiðandi um rættindi hjá børnum eiga at verða fyriskipaðir.

Kommunur

- Kommunur skulu tryggja, at uppskot og hugskot frá okkum øllum, eisini børnum í viðkvæmari støðu, eru hoyrd. Politikarar, støðutakarar og vaksan skula gera tað lættari hjá nýggja ættarliðinum at vera við í samfelagnum.

- Tiltøk, ið umrøða einsemi, verða skipað í lokala samfelagnum, har tosað verður um stöðuna hjá persónum við serligum áhugamálum.
- Alt tos um rættindi hjá børnunum eiga at verða sett í samband við veðurlagsbroytingar. Um vit ikki berjast imóti veðurlagsbroytingum, fara vit ikki at liva at undirvísa øllum í teirra rættindum.

- Myndugleikar gera alt tað, teir eru mentir, at seta í verk Barnarættindasáttmálan.